

תולדות תשפ"ג: איחור נישואין

בראשית פרשת תולדות פרק כה

(כ) ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה:

רש"י בראשית פרשת תולדות פרק כה

(כ) בן ארבעים שנה - שהרי כשבא אברהם מהר המוריה נתבשר שנולדה רבקה, ויצחק היה בן שלשים ושבע שנה, שהרי בו בפרק מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקידה שמתה שרה שלושים ושבע שנה, ובת תשעים היתה כשנולד יצחק, ובת מאה עשרים ושבע כשמתה, שנאמר (כג א) ויהיו חיי שרה וגו', הרי ליצחק שלושים ושבע שנים ובו בפרק נולדה רבקה, המתין לה עד שתהא ראויה לביאה שלש שנים ונשאה:

אור החיים בראשית פרשת תולדות פרק כה

(כ) ויהי יצחק בן ארבעים וגו'. טעם שהוצרך להודיע זמן נישואיו מה שלא נהג כן באברהם, בא לתת טעם לעיכוב הזמן ששהה יצחק בלא נישואין עד עבור מ' שנה ואמר הטעם בקחתו את רבקה בשביל קיחת רבקה שהה עד מ' שנה וכמו שגמר אומר לו לאשה פי' לו מיוחדת היא בת זוגו הא למדת שקודם לה לא היתה לו בת זוג וכמו שכתבנו בפרשה הקודמת והיא קטנה היתה שנולדה בעקידה כשהוכשר לילד ומעתה אין תרעומת על יצחק ששהה עד מ' שנה גם על אברהם שעכב עד מ' שנה כי אז היתה בת ג' שנים כפי החשבון

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף כט עמוד ב

ת"ר: ללמוד תורה ולישא אשה - ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, ואם א"א לו בלא אשה - ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה. אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה: נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה. ר' יוחנן אמר: ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה? ולא פליגי: הא לן, והא להו.

משתבח ליה רב חסדא לרב הונא בדרכי המנונא דאדם גדול הוא, א"ל: כשיבא לידך הביאהו לידי. כי אתא, חזייה דלא פריס סודרא, א"ל: מאי טעמא לא פריסת סודרא? א"ל: דלא נסיבנא. אהדרינהו לאפיה מיניה, א"ל: חזי, דלא חזית להו לאפי עד דנסבת. רב הונא לטעמיה, דאמר: בן עשרים שנה ולא נשא אשה - כל ימיו בעבירה. בעבירה סלקא דעתך? אלא אימא: כל ימיו בהרהור עבירה. אמר רבא, וכן תנא דבי ר' ישמעאל: עד כ' שנה, יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע כ' ולא נשא, אומר: תיפח עצמותיו. אמר רב חסדא: האי דעדיפנא מחבראי - דנסיבנא בשיתסר, ואי הוה נסיבנא בארביסר,

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ל עמוד א

הוה אמינא לשטן גירא בעיניך. א"ל רבא לר' נתן בר אמי: אדידך על צוארי דברוך, משיתסר ועד עשרים ותרתי, ואמרי לה: מתמני סרי עד עשרים וארבעה. כתנאי: אחנוך לנער על פי דרכו - ר' יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: משיתסר ועד עשרים ותרתין, וחד אמר: מתמני סרי ועד עשרים וארבעה

רש"י מסכת קידושין דף כט עמוד ב

הא לן הא להו - בני בבל היו הולכין וגורסין משניות התנאים בא"י ומתוך שלומדים חוץ למקומם אין צרכי הבית מוטלים עליו נושא אשה דהוה בלא הרהור ואח"כ הולך ולומד תורה. להו - לבני א"י הלומדים במקומם אם נושא אשה יהו צרכי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו

תוספות מסכת קידושין דף כט עמוד ב

הא לך והא להו - פי' בקונטרס בני בבל היו הולכין וגורסין משניות התנאים בא"י ומתוך שלומדים חוץ למקומם אין צרכי הבית מוטל עליהם נושא אשה דהוה ליה בלא הרהור ואח"כ לומד תורה הא להו לבני א"י הלומדים במקומם אם נושא אשה יהו כל צרכי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו וקשה לר"ת דמשמע דקאמר שמואל דנושא אשה תחלה כדי להיות בלא הרהור ומוקי לה למילתיה בבני בבל א"כ אכתי איכא הרהור כיון שהולכים ללמוד חוץ למקומן ועוד קשה אחר שנשא אשה היאך יצא חוץ למקומו ללמוד והלא הוא צריך לחזור אחר מזונות אשתו ובניו ובפ"ק דגיטין (דף ו:ו) אשכחן דשלח רבי אביתר בני אדם הבאים משם לכאן הם מקיימין בעצמן ויתנו את הילד בזונה ואת הילדה מכרו בין פירוש שצריכין בניו ובנותיו להתמשכן בעבור מזונותיהן משמע שאין עושים יפה שהולכים ללמוד חוץ למקומן על כן נראה לר"ת איפכא דר' יוחנן דאמר ריחים בצוארו ויעסוק בתורה לבני בבל דיבר שאינו יכול להניח אשתו וילך וילמוד תורה ועוד שהם עניים ושמואל דאמר נושא אשה תחלה לבני א"י אמר שיכולים ללמוד במקומם וגם הם עשירים וטוב לו שישא אשה וילמוד תורה בטרה ומיהו פעמים שגם בני א"י היו יוצאים חוץ למקומם לבבל ללמוד תורה אלא רובם היו לומדים במקומם ואין תימה אם שמואל שהיה מבני בבל דמורה לבני א"י שהיו לפניו תלמידים מבני א"י שהיה מדבר להם ור' יוחנן אע"פ שהיה מא"י היה מדבר לתלמידים שלפניו מבבל וכן מצינו בפ"ק דשבת (דף ט. ט.) גבי מאימתי התחלת אכילה רב אמר

רמב"ם הלכות אישות פרק טו

הלכה ב

האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה, ומאימתי האיש נתחייב במצוה זו מכן שבע עשרה, וכיון שעברו * עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה, ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה הרי זה מותר להתאחר, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה.

הלכה ג

מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושגה בה כבן עזאי ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו, אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לישא אשה ואפילו היו לו בנים שמא יבוא לידי הרהור.

שולחן ערוך אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן א

סעיף ג

ג <ג> מצווה על כל אדם (ב) שישא אשה ג' {בן י"ח, ו} {ב} והמקדים לישא בן י"ג, מצווה מן ד' {המובחר, ג} אבל [א] קודם י"ג לא ישא ד' {ג} דהוי ה' {כזנות. ובשום ענין לא יעבור מעשרים שנה בלא אשה. ז} ומי שעברו עליו כ' שנה ואינו רוצה לישא, ד' {ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה. ח} מיהו אם עוסק בתורה וטרוד בה, ומתירא לישא אשה כדי שלא יטרח במזונו ויתבטל מן התורה, ה <ד> מותר ו' {להתאחר. הגה: ו ובזמן הזה (ד) {ה} נהגו {ו} שלא לכוף על זה. וכן מי שלא קיים פריה ורביה ונשא אשה שאינה בת בניס, ט} כגון עקרה וזקנה או קטנה, משום שחושק בה או משום ממון שלה, אע"פ שמידינא היה למחות בו, י' לא נהגו מכמה דורות לדקדק בענין הזיווגים. ז (ה) <ה> ואפילו נשא אשה ושהה עמה עשרה שנים לא נהגו לכוף אותו {ז} ז' {לגרשה, אע"פ שלא קיים פריה ורביה, וכן בשאר ענייני זיווגים. (ריב"ש סימן ט"ו), יא} ובלבד שלא תהא אסורה עליו.

סעיף ד

ומי שחשקה נפשו בתורה, כבן עזאי, תמיד, ונדבק בה כל ימיו, ולא נשא אשה, <ו> אין בידו עון, יב} והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סג עמוד ב

תניא, רבי אליעזר אומר: כל מי שאין עוסק בפריה ורביה - כאילו שופך דמים, שנאמר: טושופך דם האדם באדם דמו ישפך, וכתוב בתריה: ואתם פרו ורבו. רבי יעקב אומר: כאילו ממעט הדמות, שנאמר: טזכי בצלם אלהים עשה את

האדם, וכתוב בתריה: ואתם פרו וגו'. בן עזאי אומר: כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר: ואתם פרו ורבו. אמרו לו לכן עזאי: יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים! אמר להן בן עזאי: ומה אעשה, שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים

רא"ש מסכת קידושין פרק א סי' מב

ת"ר ללמוד תורה ולישא אשה לומד תורה ואח"כ נושא אשה ואם א"א לו בלא אשה נושא אשה ואחר כך לומד תורה [אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה] ר' יוחנן אומר רחיים בצוארו ויעסוק בתורה ולא פליגי הא לן והא להו *וכולהו מודו דאם אי אפשר לו ללמוד אם ישא אשה ילמוד ואחר כך ישא אשה וקצבה לאותו לימוד לא ידענא שלא יתכן שיתבטל מפריה ורביה כל ימיו שלא מצינו זה אלא בבן עזאי שחשקה נפשו בתורה (יבמות דף סג ב):

בית שמואל סימן א

ה מותר להתאחר. כ"כ הרמב"ם והוא שאין יצרו מתגבר עליו והרא"ש כתב קצבה לאותו לימוד לא ידענ' שלא יתכן שיתבטל פ"ו כל ימיו שלא מצינו זה אלא בן עזאי שחשקה נפשו בתורה, והרמב"ם משמע דס"ל באמת אין קצבה לדבר אלא בן עזאי שחשקה נפשו בתורה היה לו היתר לבטל פריה ורביה אע"ג דהיה לו אפשר לישא אשה ולא יהיה לו טרחא משום מזונות והיינו מ"ש המחבר בסעיף אח"ז אבל אדם אחר צריך לישא אשה כשלא יהיה טרחא בשביל מזונות אבל אם יהיה טרח' בשביל מזונות ויצרו אינו מתגבר עליו מותר להתאחר כל זמן שאין יצרו מתגבר עליו ואין קצבה לדבר:

פתחי תשובה אבן העזר סימן א

(ה) נהגו שלא לכוף. כ' בר"י דכ"כ מהרש"ל ביש"ש פ' הבע"י סימן מ' אבל בס' קרית מלך רב בביאורו פט"ו דאישות כתב דכל ב"ד שאינו כופה ע"ז לאו שפיר עביד ואין להשגיח במנהג. וכ' עוד במהריק"ש דקדק לשון המחבר ואינו רוצה לישא כו' דמשמע שאם רוצה אלא שמתעכב עד שימצא זיווג נאה או לסבה אחרת לא כפינן ליה. ומ"מ יראה דאין להתאחר מפני סבה שחוץ מגופו אלא עד עשרים וארבע (ע' קידושין דף ל') ע"ש:

שו"ת מהר"ם שיק אבן העזר סימן א

נשאלתי אי מתרמי לאיש בן ד' שידוך ומובטח לו אם ימתין עוד איזה שנים יוכל לעשות שידוך יותר הגון. גם אם יעשה שידוך הראשון יש לחוש לו לביטול תורה ויראה. אי מחוייב לעשות דווקא כשהוא בן ד' כדאיתא באהע"ז סי' א' ס"ג. הנה דין זה מתחלק לג' חילוקים. מטעם הראשון הואיל ויהא יכול לעשות לאח"ז שידוך יותר הגון הנה זה תליא בפלפול שכבר פלפל החכ"צ בסי' ק"ו ומסיק שם דבב' מצות אין רשאי להמתין אבל בחדא מצוה בכדי לעשותה יותר משובח ומן המובחר רשאי להמתין. והנה כבר כ' הטורי אבן במגילה דף ו' ע"ב דבחדא מצוה אי ממתין אינו בכלל אין מעבירין על המצות. ואינו אסור רק משום זריזין מקדימין. ומעשים בכל יום דאע"ג דכולן אם עשאן משעלה עמוד השחר יצא. הוותיקון ה' גומרין עם נץ החמה כדאיתא בפ"ק דברכות. וכן בתפילת המנחה סמוך לערב עפ"י קרא יראוך עם שמש ולפני ירח. וכן קי"ל באו"ח סי' תכ"ו כדברי התה"ד סי' ל"ה דיש להמתין עם קידוש הלבנה עד מ"ש:

ונראה לי ראי' לזה דהנה קשיא לי איך נשא יצחק אבינו בן מ' שנה ויעקב אבינו בן פ"ד שנה הלוא ב"נ מצווה על פו"ר עד שעת מתן תורה וזמן פו"ר הוא בן ד' ויותר קשה על אברהם אבינו שה' הראש לזרוזין ומיני' ילפינן זרוזין מקדימין מצפרא ואיך לא נזדרז ליתן לבנו אשה בזמן מצוותו. והי' אפשר לדחות דעפ"י הדיבור עשאו שידעו שעדיין לא נולדו זיווגם. אמנם דברי המדרש שהביא רש"י ז"ל בחומש על הפסוק אחר הדברים האלה ויוגד וגו' שאחרי הרהורי הדברים כו' שהי' אברהם מיצר שלא נשא אשה לבנו וא"כ קשה מתחילה מאי קסבר. ונראה דטעמם דעיקר חפצם הי' להוליד בנים זרע קודש שיקרא בהם שמם ולכך המתינו עד שישתקע רתיחת הדם והמיית הטבע ויתעלו ויתקדשו ביתר שאת ועוז ועי"ז גם בניהם אחריהם יהיו קדושים והגונים. ועד"ז קרא יעקב ליוסף בן זקונים שנוולד לו בזקנותו ובקדושתו.

ועכ"פ זהו שנראה טעמו של אברהם אבינו עה"ש שהמתין עד שילמדנו ביתר שאת ויתקדש למען יהיו בניו טובים וישרים:

איברא דעדיין קשיא דהרי כ' התה"ד דזה דווקא שיהי' לזמן מועט אבל שיהוי לזמן מרובה יש לחוש למיתה ואמרינן ביבמות כל שיהוי מצוה לא משהינן וכמו שהאריך שם וא"כ עדיין קשיא על אבותינו. אמנם לאחר העיון לא קשה מידי דזיל בטר טעמא משום חשש מיתה ואבותינו היו בטוחים שלא ימותו כי ה' הבטיח לו כי ביצחק יקרא לך זרע וכן על יעקב נאמר ולאום מלאום יאמץ. א"כ שוב שפיר המתינו. ובוזה א"ש כוונת המדרש הנ"ל דלאחר העקידה וראה אברהם אבינו דאע"ג דהבטיח לו ה' מ"מ ה' אפשרות שימות עפ"י ה' וא"כ שוב ה' לו לחוש למיתה ונתחרט על שלא השיא לבנו אשה ונתבשר לו שנולד זיווגו וא"ש הכל:

ומבואר מזה ראי' גדולה לתה"ד דזמן מועט היינו שיעור ז' ימים וכמו שהוכיח השעה"מ בפ"ד מהלכות סוכה וכן מוכח מדברי תה"ד הנ"ל דרשאי להמתין בכדי לעשות מצוה יותר מן המוכרח אבל זמן מרובה אסור ודברי המג"א ר"ס כ"ה סק"ב שם על הרמ"א שכ' שלא ימתין על הטלית הטעם משום דכל שיהוי מצוה לא משהינן כדאייתא ביבמות וזה תמוה וצ"ע טובא שהרי אנו קי"ל בסי' תכ"ו כתרומת הדשן ומוכח דקי"ל דלזמן מועט לא חיישינן למיתה וכמ"ש המג"א בסי' תקס"ח ס"ק י"א. והשעה"מ הקשה עליו שם ולהנ"ל שפיר יש ראי' לדבריו. אמנם לזמן מרובה חוששין וכמו שהקשה המג"א שם בסי' תקס"ח סקי"ג:

מיהו נראה דחשש מיתה הוא רק חששא דרבנן דהרי התורה התירה להשהות נדר עד רגל הראשון כמאמר הכתוב ובאת שמה והבאת שמה ודווקא אם מחוייב ועולה לרגל. וא"כ ע"כ לא חיישינן למיתה מה"ת ואי חיישינן לה רק מדרבנן חיישינן לה והגוב"י ח"ר סי' נ"ה ונ"ו בחיו"ד כ' דווסתות דרבנן אבל קודם לווסתה הוא מן התורה דשמא תראה חיישינן כמו שמא ימות ולהנ"ל גם זה רק מדרבנן וכיון דהתירה התורה להמתין עם נדרו לא גזרו רבנן בדבר שהתירה התורה בפירוש וכמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' קי"ז ולכך כ' לענין נדר להתענות דמותר להמתין עד החורף כן נראה לפי ענ"ד. עכ"פ בנידון שלנו אין היתר לשהות זמן מרובה כדי שיעשה שידוך יותר מן המוכרח ושידוך יותר הגון:

אמנם מטעם חשש ביטול תורה שפיר דמי דהרי פסק כן הרמב"ם בפט"ו מה' אישות דאפילו רק חשש וירא שיתבטל מותר לו להתאחר ואם חשקה נפשו בתורה מותר לו לבטל לגמרי והרמב"ם נתן טעם לזה משום דעוסק במצוה פטורים ובאמת טעם זה קשה לי עליו וכי העוסק בתורה יהא פטור מכל מצות האמורות בתורה וכן הקשה בירושלמי פ"ק דשבת סוף הלכה ב' וכי לית לי' לר"ש הלומד ע"מ לעשות וכו' והלומד שלא על מנת לעשות ראוי לו שלא נברא ומה שת' שם לא שייך כאן והכי מסקינן במ"ק דף ט' ע"ב דמצוה שא"א לעשות על ידי אחרים צריך ומחוייב לבטל מן התורה ולעשות המצוה:

וע"כ צ"ל דפו"ר מקרי אפשר להתקיים דעיקר הטעם למלא ולישב העולם. וזה המתיק ב"ע ביבמות שם בלשונו אפשר לעולם להתקיים ע"י אחרים ולכך בב"ע שחשקה נפשו ולא פסק ומבטל מעולם מד"ת א"צ לבטל מדברי תורה ואינו מחוייב לפסוק מדברי תורה לעולם. אמנם באחרים דלפעמים מבטלין ומפסיקין וא"כ חל עליהם אז לישא ולכך פסק הרמב"ם דכל זה אם אינו ירא כו' אבל אם ירא שיתבטל עי"ז מדברי תורה שוב בוודאי ת"ת עדיף:

ולפי"ז הכוונה בהרמב"ם כמ"ש הב"ש בסי' א' סק"ה דמותר להתאחר אפילו לעולם עד שיפסק החשש והיראה הנ"ל ושפיר פסק הרמב"ם ולשון העוסק במצוה פטור אינו עיקר הטעם אלא הטעם משום כל חפצך לא ישוו בה דהיינו באפשר ע"י אחרים והב"י באו"ח בסימן ל"ח ר"ל דהרמב"ם לא ס"ל כלל דין דהעוסק במצוה פטור מן המצוה וקשיא מדברי הרמב"ם הנ"ל ולהנ"ל יש לישב קצת. והמג"א שם כ' דהירושלמי מיירי באפשר לקיים שניהם ושלוש ירושלים הביא להקשות דהא הירושלמי מיירי בתורה ולהנ"ל נראה לפי ענ"ד דתורה שאני ואית בה להקל ולהחמיר באפשר ע"י אחרים חמירא ובא"א קולא. ועיין בסק"י סוס"י תל"א:

אמנם הרא"ש והטור דעתם דרק להתאחר מותר אבל לא לבטל לגמרי. אמנם כל זה בחשש ביטול תורה אבל בחשש ביטול יראה להתדבק עם אנשים שאינם מהוגנים פשיטא דרשאי וחייב עליו שלא להתדבק עמהם עיין ברמב"ם בפ"ו מדעות להרחיק מעליהם דרכו ואל תקרב אל פתח ביתה דרשו חכז"ל על מינות וזנות וק"ו יש הרי אמרו אם יצרו מתגבר ישא אפילו יבטל מתורה אלמא משום ביטול יראה מבטלין ת"ת דעדיפא מפו"ר וכ"ש דמשום חשש ביטול יראה

שצריך לבטל פו"ר ול"ת עדיפא מעשה כל זמן דלא שייך עשה דוחה ל"ת כדאיתא רפ"ק דיבמות ואפילו צריך לבטל לעולם כן נראה לפי ענ"ד:

שו"ת הרשב"א חלק ד סימן צא

שאלת מי שנשבע שלא ישא אשה עד זמן ידוע מי מדמי לה לההוא ירושלמי שהביא הרב ז"ל בהלכות בפסחים שבועה שלא אוכל מצא כו', דהכא נמי כיון שלא נשבע שלא ישא לעולם אלא עד זמן ידוע אין זה נשבע לבטל את המצוה. תשובה שבוע' היא חלה שאין זה נשבע לבטל את המצוה. דאפשר לקיים זה וזה. ולא זו בלבד שאין זמנה בהול אלא אפילו במצוה שזמנה בהול כמילה ביום ה'. אם נשבע שלא ימול בבקר עד ארבע וחמש שעות או שנשבע שלא יאכל מצה שעה ראשונ' של לילה מקיים שבועתו משתהא עד זמן שנשבע. וכ"ש זה שאין זמנו בהול.